

BOSANSKI KRIŽ

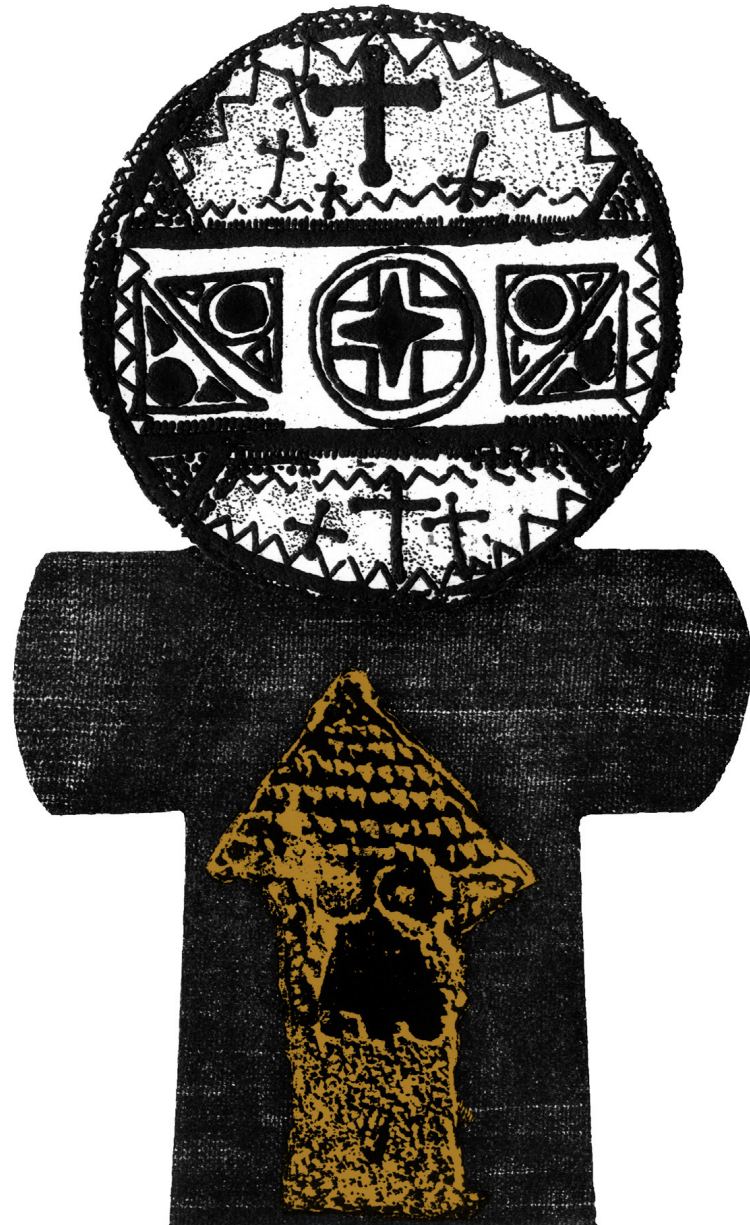
NADGROBNA SKULPTURA IZ DOBA TURSKE VLASTI

SEPULCHRAL SCULPTURE FROM THE OTTOMAN PERIOD

BOSNIAN CROSS

IVAN LOVRENOVIĆ

JOSIP LOVRENOVIĆ

Tekst: Ivan Lovrenović

Fotografije: Josip Lovrenović

Prijevod na engleski: Dragana Divković

Format: 205 x 273 mm

544 stranica

330 fotografija

Šest preglednih karata

Izdavači: Dram radosti, Travnik, Synopsis, Zagreb

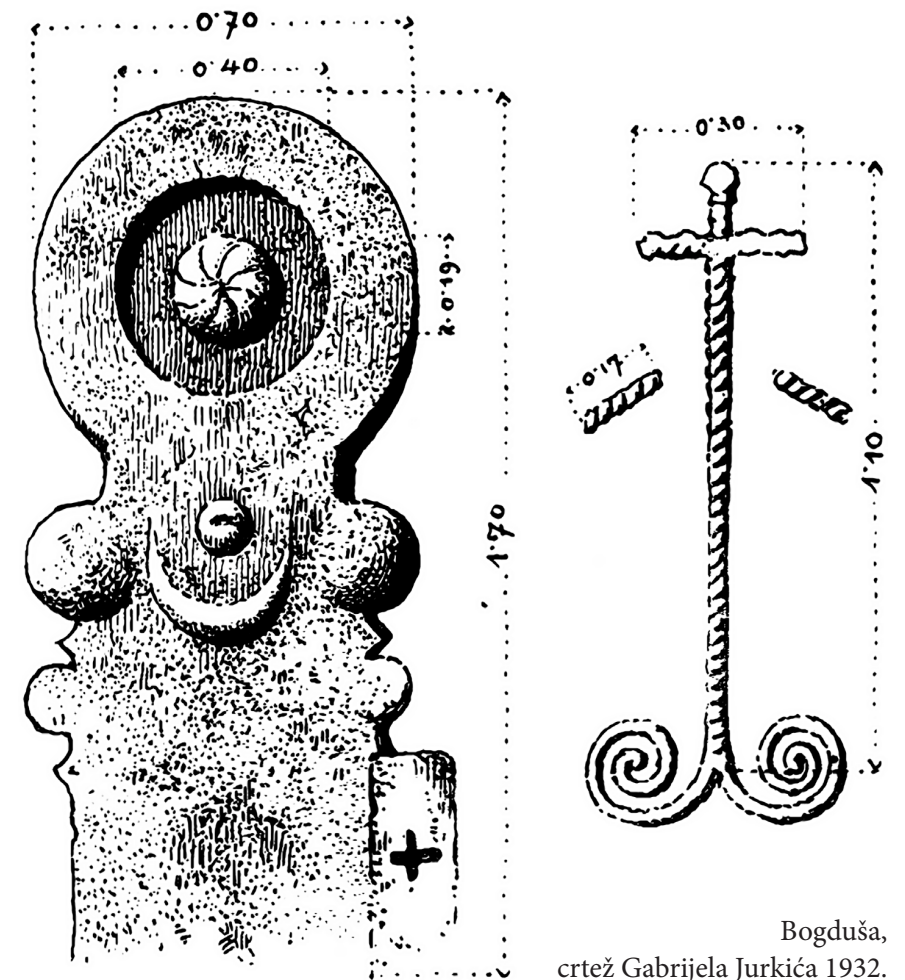
Godina 2022.

Stara Bosna ostavila nam je jedan zadivljujući kulturni znak, unikatan u razmjerima balkanskim i evropskim, a do danas od domaće znanosti i kulturne javnosti gotovo neprimijećen. Riječ je o uspravnim nadgrobnim pločama oblikovanim kao antropomorfnu križevi. Njima su se kršćanski grobovi počeli obilježavati od kraja XV i početkom XVI stoljeća, nakon što je učvršćenjem osmanske teokratske države i islamske civilizacije u Bosni i Hercegovini nastalo društvo s tri oštro razdvojene religije/konfesije. Prethodna srednjovjekovna kultura obilježavanja grobova stećcima, zajednička svim stanovnicima Bosne i Huma, tada zamire a obilježavanje grobova se diferencira konfesionalno. Ovaj novi oblik kršćanske nadgrobne skulpture koji tada nastaje vremenom se duboko uvriježio kod katolika u užem geografskom arealu srednje Bosne. Održala se ova kulturna umjetnost kroz nekoliko stoljeća sve do danas, te se kroz to vrijeme mijenjala i razvijala zanimljive mikroregionalne razlike, ne napuštajući početnu zamisao antropomorfnoga križa.

Ivan Lovrenović

Šikalo 2020.

Bogduša,
crtež Gabrijela Jurkića 1932.

Mapa areala bosanskih križeva

Nakon više od četrnaest godina obilaženja srednjobosanskih grobalja, jasno mi je da se – pored stećaka, na koje su genezom a nerijetko i doslovce fizički naslonjeni, monumentalnih pravoslavnih krstača, te prvih pojavnih varijanti nišana – radi o još jednom prvorazrednom kulturnom i umjetničkom blagu Bosne i Hercegovine.

U procesu obilazaka lokacija i fotografiranja, stalno je prisutan čitav spektar emotivnih stanja: od jakog uzbuđenja što ćeš očima konačno vidjeti ono za čime već neko vrijeme tragaš, pa do dubokog osjećaja praznine i gorčine kad shvatiš da na pojedinim mjestima to što tražiš vidjeti nećeš.

Negdje naiđeš na ljubazne domaćine koji pomognu u krčenju raslinja pa fotografiranje ipak uspije, na drugom mjestu dočekan si nevoljko, s nepovjerenjem i zazorom. Ipak, najčešće si sam, i već si savladao rutinu: prvo dugo spiralno kružiš upijajući ukupan ambijent i prostor,

istovremeno pokušavajući smiriti to početno uzbuđenje kako bi miran i staložen prišao svakom pojedinom kamenu. Onda započinje pojedinačno “upoznavanje”, otvaraju se svojstva i karakteristike pa, na kraju, odlaziš i opraštaš se kao s najboljim prijateljima.

Često se moraš vraćati, što rado činiš, jer položaji sunca u godišnjim dobima znaju sakriti ono zbog čega si došao. Najčešće je to slučaj s natpisima. Neke natpise znaš gdje treba tražiti ali ih, upravo zbog trenutnog svjetla, nikako ne možeš naći. Druge natpise ili ostatke slova, otkriješ tek kod kuće, gledajući snimljeni materijal a da pojma nisi imao da su pred tobom, da su fotoaparatom zabilježeni. Onda opet planiraš povratak i unaprijed provjeravaš pozicije sunca u odnosu na doba godine i položaj kamena kojeg želiš fotografirati.

Josip Lovrenović

Bogduša 2020.

Sebešić 2020.

Ivan Lovrenović, pisac, rođen je u Zagrebu (1943), živi u Sarajevu. Završio filozofski fakultet u Zagrebu - južnoslavenske književnosti, jezik, etnologija. Objavio je tridesetak knjiga (ritmizirana proza, romani, kulturnopovijesne studije, eseji i kronike, književne antologije). Knjiga o kulturnoj povijesti Bosne i Hercegovine *Unutarnja zemlja* objavljena mu je u prijevodima na njemački, engleski, mađarski i češki jezik. U izdavačkoj kući Synopsis (Sarajevo-Zagreb) uređuje biblioteku „Iz Bosne Srebrene. Izabrani spisi bosanskih franjevaca od XVII do XX stoljeća“.

Josip Lovrenović rođen je 1976. godine u Banjoj Luci. Diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, Grafički odsjek, u klasi profesora Frane Pare 2000. godine. Na Grafičkom odsjeku Akademije likovnih umjetnosti u Varšavi 2005. godine završio *cum laude* dvogodišnji specijalistički studij pod mentorstvom profesora Rafala Strenta. Umjetnička rezidencija Graz 2002., u okviru programa austrijskog Kultur Kontakta - Cultural City Network. Učesnik Creative Collaboration In Europe and Beyond, The Space, British Council, Istanbul 2007. Grafike, crteže, slike i fotografije izlagao na samostalnim i grupnim izložbama. Sudjelovao u radu brojnih likovnih kolonija te u pokretanju i realizaciji različitih umjetničkih, scenskih i filmskih projekata. Jedan je od organizatora projekta All Inclusive Sarajevo, 2009. – Udruženje KulturAnti u suradnji sa Centrom Helen Hamlyn, Kraljevska akademija u Londonu, British council Creative Collaboration, osoba s posebnim potrebama, te profesionalnih dizajnera i zanatlijskih udruženja u BiH. Radi kao scenograf u Narodnom pozorištu Sarajevo.